

ta kustantajilta tulneiden metodikirjojen varjoon, huomattiin se 1960-luvulla myös Suomesa nuorten historiantutkijoiden parissa. Dovringin nykylukijan silmissä hiukan teknokraattisilta kalskahtavat ajatukset historiantutkimuksen hyödyllisyydestä eräänlaisena yhteiskunnallisena insinööritaitona, joka torjuu menneisyyteen liittyviä myyttejä ja estää turhia konflikteja ja kriisejä sekä auttaa yhteiskuntasuunnittelussa, toistuivat melkein sanasta sanaan nuorten dosenttien Heikki Ylikankaan ja Antero Heikkisen ”kahden historian” keskustelun avauksessa *Historiallisessa Aikakauskirjassa* 1970-luvun alussa.

Pentti Renvallin metodologiset valinnat heijastuvat Ylikankaan valinnoissa myös sikäli, ettei hän opettajansa tavoin noiteeraa 1900-luvun suuria historiateoreettisia keskusteluita. Tarkoitin erityisesti saksankielises-

sä akateemisessa maailmassa tärkeitä ilmiöitä – ns. metoditaitelua aivan 1800-luvun lopulla ja koko 1900-luvun alkupuoliskon ajan riehunutta ”historismin kriisiä”. Renvallin valintana tämä oli sitäkin puhuvampaa, että hän seurasi ulkomailta vain saksankielistä kirjallisuutta.

Saattaa olla, että nämä Pentti Renvallin valinnat heijastuvat laajalti kaikkien nykyisin historiantutkimusta harjoittavien tutkijoiden opettajasukupolvien ajatusmaailmassa. Vaikka Renvallin metodikirja – pitkään ainoa suomalainen historiantutkimuksen akateeminen opas – ei olekaan enää vuosikymmeniin kummitellut historian opiskelijoiden lukulistoilla, saattavat hänen silmälasinsa kuitenkin rajata monille opetettuja näkökulmia.

Heikki Ylikangas ei ole kuitenkaan Pentti Renvall. Hän taistelee niillä teoreettisilla aseilla, joita hänelle on annettu, his-

toriallisten tapahtumien tai ilmiöiden ainutkertaisuudesta lähteviä suuntauksia sekä aatehistorian suurmiehiä ja vaikuttajainaisia palvovia tulkintoja vastaan. On tietysti vaikuttavaa, että joku lähtee tällaiseen taisteluun pääosin vain omien tutkimustöiden tuoman kokemuksen aseina varustautuneena ottamatta selkänokaksi laajempia historiateoreettisia keskusteluita.

Mutta sellainen yltiöpäinen yksilösuoritus on aina ollut eteläpohjalaisen historiantutkijan tyyli. Siksi tämä teos on kuva Ylikankaan urasta historiantutkijana ja vain vähemmässä määrin ja 1970-luvun alun näkökulmia mukaillen vastaus otsikon kysymykseen (jossa kuvaavasti ei ole kysymysmerkkiä). Ajankohittaiseen historiateoreettiseen keskusteluun teoksen panos on keskustelun puutteen arvostelu. Sekin nuoli osuu maaliinsa.

Jälleenrakennuksen talouspolitiikkaa ja käytäntöjä

MIKKO PIISPA

On epätavallista arvioida artikkelista koostuva lehti kuin se olisi kirja. Mustarindan lehti on kuitenkin monin tavoin varsin yhtenäinen kokonaisuus, joten sitä voidaan lähestyä yksittäisenä, toimitettuna teoksena. Tätä tukee myös se, että lehti ilmestyy vain kerran vuodessa, ja sillä on aina tarkoin harkittu ja rajattu teema. Lehteä toimittava Mustarinda-seura on yhdistys, joka omien sanojensa mukaan ”edistää kestäviä arvoja ja elämäntapaa, ekologista ja kulttuurista monimuotoisuutta sekä eri tai-

teen- ja tieteenlajien, erityisesti nykyaikaisen asemaa” (www.mustarinda.fi/mustarinda-seura).

Tämä painotus näkyy vahvasti vuoden 2015 julkaisussa, jonka teemana on jälleenrakennus. Siihen johdattaa Mustarindan ja Aalto-yliopiston talouskulttuurin tutkijan Paavo Järvensivun pääkirjoitus. Siinä hän tiivistää koko julkaisun näkökulman toteamalla, että meidän on hyvin läheisessä tulevaisuudessa päästävä irti fossiilisten polttoaineiden tukemasta elämäntavastamme, ja siksi ”on aloitettava mit-

Mustarinda-lehti 2015
Jälleenrakennus
Mustarinda-seura

tava jälleenrakennus”. Tämä ”on väistämättä ristiriitaista ja epätäydellistä, mutta eteenpäin on mentävä”.

Mustarinda-lehden lävistämä paradigma on siis ajatus jälleenrakennuksen välttämättömyydestä. Tämän keskeisenä perustana toimii ilmastotieteilijöiden näkemys siitä, että fossiilipolttoaineiden ajasta on siirryttävä pi-

kaisesti vähähiilisempään yhteiskuntaan muun muassa uusiutuviin energialähteisiin panostamalla, mutta myös muuttamalla radikaalisti nykyistä elämäntapaa. Oikeastaan voidaan siis katsoa, että pohjimmiltaan Mustarindan toiminnan ja myös julkaisun tausta-ajatus on keskeisesti talouspoliittinen. Kun vertaa Mustarindan diskurssia siihen, millaisia olivat vaalikeväänä eri puolueiden talouspoliittiset linjaukset, voidaan oikeastaan todeta, että Mustarinda ui vahvasti vastavirtaan – tai oikeastaan jopa eri altaassa. Esimerkiksi elvytystä toivova vasemmistoliihto tai vihreämpää verotusta toivovat vihreät ovat edelleen vahvasti kiinni siinä perustavanlaatuisessa ajatuksessa, että talouden tulee kasvaa ja vain talouskasvulla luodaan hyvinvointia.

Mustarindan talouspolitiikassa sen sijaan hylätään talouskasvun ideaali ja varaudutaan siirtymään niukkuuden aikaan. Tässä ajattelussa ollaan pitkälti sen kentän ulkopuolella, jossa vastakohtina usein nähdään yhtäältä uusklassinen ja toisaalta keynesiläinen talouspolitiikka. Samalla asemoidutaan samoille linjoille kuin esimerkiksi Ville Lähde teoksessaan *Niukkuuden maailmassa*, vaikka Lähteen teokseen ei Mustarinda-julkaisussa – kenties hieman yllättäen ja valitettavasti – kertaakaan viitata.

Joka tapauksessa Mustarinda ja sen kirjoittajat tuntuvat varsin yksimielisesti jakavan sen talouspoliittisen lähtökohdan, jonka Järvensivu pääkirjoituksessaan määrittelee. Siten julkaisu on ideologisesti ja talouspoliittisesti varsin yhtenäinen kokonaisuus, jossa jälleenrakennusta lähestytään filosofisten, historiallisten, taiteellisten ja käytännöllisten analyysien avulla. Näin

pohditaan muun muassa sitä, miten niukkojen luonnonvarojen ja fossiilikapitalismin puristuksessa yhteisöt voivat löytää uusia omavaraisuuden, paikallisen jakamisen ja energiatuotannon muotoja. Teoksen artikkelit muodostavat loogisen kokonaisuuden ja tietynlaisen kaaren, teoreettisemmasta kohti käytännöllisempää.

Lehden kenties kiinnostavinta antia ovat Antti Majavan ja Nestori Syrjälän tekstit, jotka molemmat pohjaavat kirjoittajien omiin kokemuksiin. Kirjoitukset ovat käytännönläheisiä ja konkreettisesti yhteydessä nykytodellisuuteen, mikseivät myös lähitulevaisuuteen. Majava kertoo seikkaperäisesti kaikista niistä vaiheista, joita Kainuun Paljakkavaaralla sijaitseva Mustarinda-talo on kulkenut pyrkiessään kohti omavaraisempaa ja nollahiilistä energiantuotantoa. Erilaiset yksittäiset ja paikalliset haasteet ja kimmellukset asettuvat laajempaan kehykseen, jossa uusiutuvaan energiantuotantoon pyrkimisen edessä on erilaista byrokraattista ja makrotaloudellista estettä. Majavan tietämys ja intohimoinen harrastuneisuus yhdistyvät havaintoihin siitä, millaisia ei-fossiilisia ratkaisuja on jo nyt, sekä myös tulevaisuudessa, mahdollista toteuttaa. Vaikka todellisuus hankaa vastaan, se myös ajoittain taipuu, eikä vähiten siksi, että ongelmanratkaisu voi olla hauskaa. Ehkä keskeistä on se, että uuden kehittäminen on väistämättä edessä, eikä fossiilista luopuminen tarkoita välttämättä yhtään ”köyhempää” tulevaisuutta – päinvastoin, uusien ratkaisujen kanssa askartelu voi olla hyvinkin kiinnostavaa, varsinkin jos uutta teknologiaa pystytään hyödyntämään soveltavasti.

Samankaltaisissa tunnelmissa seilaa Syrjälä kertoessaan Mustarinda-ryhmän matkasta Turusta Tukholmaan purjeveneellä. Tuulen armoilla taitettu matka tuo hienosti näkyviin sen, kuinka fossiilisten polttoaineiden ruokkima yhteiskuntamme on tehnyt siitä myös ennustettavan ja siten ainakin näennäisesti tehokkaan. Siirryttäessä pois fossiilisista polttoaineista tullaan kohtaamaan erilaisia epävarmuustekijöitä ja odottamattomia vaiheita, aivan kuten purjehdusryhmä jäädessään ilman tuulta keskellä Itämeren. Tämä ei kuitenkaan ole välttämättä vain huono asia, vaan se myös pakottaa luovuuteen ja parhaassa tapauksessa luo tilaa uudentalaiselle ajattelulle ja luontosuhteelle.

Mustarinda 2015 ei siis suinkaan ole apokalyptinen tulevaisuudenkuva, vaikka se suhtautuukin fossiilikapitalismin perintönä tulevaan ympäristötuhoon ja sen riskeihin hyvin vakavasti. Sen sijaan Mustarinda tarjoaa tarttumapintoja sille, millainen väistämätön muutos voi olla. Samalla se hoputtaa ryhtymään muutostyöhön mahdollisimman nopeasti, sillä sitä kivuttomampi ja rauhanomaisempi se silloin tulee olemaan. Keskeistä on, että muutos ei hyvin toteutettuna ole vain kärsimystä (mitä se kriisin hoitamisen viivästyessä suuremmalla todennäköisyydellä on), vaan se on mahdollisuus aidosti paremman yhteiskunnan luomiselle. Tämän ajatuksenhan jakaa myös muun muassa Naomi Klein teoksessaan *This Changes Everything*, johon ei tosin siihenkään viitata missään kohtaa Mustarinda-julkaisua.

Yleensäkin tieteellisten viittauksen niukkuus jää hieman vaivaamaan lähes kaikkien lehden juttujen kohdalla. Kun julkai-

sun läpäisee niin vahvasti tietty talouspoliittinen ja ekologinen näkemys, olisi suotavaa, että sitä tuettaisiin lähdeviittein perusteellisemmin. Tämä olisi nähdäkseni tärkeää jo sikäli, että Mustarindan edustama talouspoliittinen näkemys on varsin marginaalista suomalaisessa keskustelussa, ja saatetaan helposti kuitata ”haihatteluksi”. Toisaalta lähdeviitteiden laajempi käyttö olisi sikälikin keskeistä, että reagointi ilmastonmuutoksen torjumiseksi ei missään nimessä vaikuta itsestään selvältä tulevaisuuden politiikalta maailmassa, jossa neoliberaali dominanssi tuntuu jättävän olemattoman vähän tilaa uskottavan ilmastopolitiikan luomiselle. Tieteellinen selkänöjä voi tuntua turhalta toistolta, jos lukijakunnaksi ajatellaan vain samanimieliset, mutta jos tavoitteena on

yltää laajempiin keskustelurinkeihin, se tulisi jaksaa pitää mukana. Nyt resurssipula, fossiilikapitalismin tuhoisuus ja jälleenrakennuksen tarve otetaan hieman turhan annettuina, mikä ei olisi ollut lainkaan tarpeen. Runsaampien viitteiden lisäksi myös hieman perusteellisempi pääkirjoitus olisi jo voinut paikata tilannetta.

Joka tapauksessa *Mustarinda 2015* tarjoaa kiintoisan katsauksen siihen, mitä tulevaisuuden jälleenrakennus voi olla ja millaisia taitoja ja resursseja tulevaisuudessa saatetaan niin yksilön kuin yhteisön tasolla tarvita. Siinä Mustarindan kirjoittajat lienevät oikeassa, että monia radikaaleja murroksia on lähitulevaisuudessa luvassa, ja on paljolti ihmisistä itsestä kiinni, miten niihin valmistaudutaan. Nykykymenossa he eivät näe paljoa-

kaan hyvää, mutta tulevassa on silti saumaa leikkimielisyydelle ja toiveikkuudelle. Ensin mainittua edustaa muun muassa taiteellinen toiminta, joka jää julkaisussa hieman sivurooliin – joskin ulkoasu, valokuvat ja taitto nostavat myös sen esteettisiä arvoja. Jälkimmäinen taas taitaa olla välttämätöntä, jotta ylipäättään minkäänlaisiin reagointeihin jakesetaan ryhtyä. Samalla julkaisu muistuttaa siitä, että kriisinkin keskellä, jos nyt ei kaikki, niin moni asia on edelleen mahdollinen. Ainakin meille täällä pohjoisessa, jossa taidamme olla kohtuullisesti suojassa ilmastonmuutoksen pahimmilta vaikutuksilta ja jossa meillä on vielä hieman enemmän aikaa ja liikkumavaraa luoda uutta, hyödyntämällä olemassa olevia resursseja ja kekseliäisyyttämme.

Serbeistä ja Serbiasta

SIMO MANNILA

Konfliktit tekevät tunnetuksi sellaisia maita ja alueita, joista emme muuten olisi kiinnostuneita tai tiedä mitään. Serbia on ollut osallisena monissa konflikteissa, mutta se on jäänyt meillä selvästi esimerkiksi Kosovoa tuntumattommammaksi. Tästäkin syystä on hyvin kohtuullista, että maasta ilmestyy vihdoinkin kirja suomeksi – samantapaisia perusesittelyn luonteisia tekstejä on saatu aiemmin monista muista maista. Sisällöltään teos on melko hajanainen: se sisältää historiallista yleistietoa, politiikan tutkijoiden artikkeleita maan nykytilanteesta ja erilaisen serbialaisten ihmisten lyhyitä elämäkertoja. Kirjan aloittaa

Suomen Belgradin-suurlähettilään Pekka Orpanan ytimekäs esipuhe, ja Suomen ulkoasiainministeriö on tukenut toimittamista. Kirjan nimi lienee valittu harkiten, ja kyseessä on toivotavasti vain symbolinen tähtäin.

Teuvo Laitilan pitkä artikkeli serbien ja samalla Balkanin historiasta on teoksen parasta antia, vaikka kyse on vain erinomaisesti rakennetusta historiallisesta katsauksesta. Lukijan sama tieto lienee useimmille suomalaisille täysin uutta ja herättää kiinnostusta miehen muhunkin tuotantoon: dosentti Laitila opettaa uskontotiedettä ja kirkkohistoriaa Itä-Suomen yliopistossa. Teksti kuvaa serbien

Kerstin Jokisalo-Neumann
(toim.)
Serbia: tähtäimessä turvattu
tulevaisuus
Like, 2014

kansakunnan pitkän menneisyyden mutkikkaat vaiheet ja osoittaa, kuinka historian tulkinnot määräävät nykyhetkeä – ja kirjan muiden artikkelien tavoin se kuvaa sitäkin, kuinka näitä tulkintoja tietoisesti luodaan politiikan ja valtakamppailun tarpeisiin. Kansakunta voi määräytyä kielen, kulttuurin, uskonnon tai alueen perusteella, mutta serbien historiassa uskonnolla on ollut erityisen merkittävä rooli. Serbien keskuudessa on li-